

IN MEMORIAM

Dr. AHMED S. ALIČIĆ
(1934-2014)

U Sarajevu je 12. augusta 2014. godine umro dr. Ahmed Aličić, historičar osmanista, naučni savjetnik Orijentalnog instituta u mirovini. Rođen je u Kljunama kod Nevesinja 6. marta 1934. godine. Osnovnu školu pohađao je u selu Buna kod Mostara, a Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu je završio 1955. godine. Na Odsjeku za orijentalistiku Filozofskog fakulteta u Sarajevu studirao je arapski, turski i perzijski jezik, te historiju naroda Jugoslavije. Diplomirao je 1960. godine. Postdiplomski studij iz historije na Odsjeku za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu završio je odbranom magistarskog rada 1968. godine, a doktorirao je 1996. godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

Od 1961. do 1963. godine Ahmed Aličić je radio kao profesor arapskog i turskog jezika u Gazi Husrev-begovoj medresi. Od 1963. do kraja radnog vijeka 2003. godine radio je u Orijentalnom institutu u Sarajevu, najprije kao arhivist (1963), asistent (1964-1974), viši stručni saradnik (1974-1978), stručni savjetnik (1978-1986), viši naučni saradnik (1986-1998) i od 1998. do 2003. kao naučni savjetnik. Obavljao je dužnost načelnika Historijskog odjeljenja Orijentalnog instituta u Sarajevu, a u više navrata je bio glavni i odgovorni urednik časopisa *Prilozi za orijentalnu filologiju* i publikacija iz serije *Monumenta Turcica* i *Posebna izdanja* Orijentalnog instituta u Sarajevu.

U dva navrata se nalazio na čelu ove naučnoistraživačke ustanove, najprije od marta 1984. do marta 1985. kao vršilac dužnosti direktora, a od 1989. do sredine 1992. godine bio je direktor Orijentalnog instituta u Sarajevu.

Na Odsjeku za orijentalnu filologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu držao je nastavu iz predmeta *Islamska civilizacija* i *Osmanska diplomatika i paleografija*, a na Odsjeku za historiju predavao je predmet *Historija naroda Bosne i Hercegovine 1463-1800. godine*.

Od samog početka rada u Orijentalnom institutu i upoznavanja sa prvo-razrednim izvorima za historiju Bosne i Hercegovine, Aličić se opredijelio

za izučavanje historije ove zemlje u osmanskome periodu. Njegovom opredjeljenju značajno je doprinio dr. Hazim Šabanović, kojeg je Aličić smatrao svojim istinskim učiteljem. Već od magistarskog rada *Uređenje bosanskog ejaleta od 1865. do 1878. godine*, fokus zanimanja Ahmeda S. Aličića bio je usmjeren naročito na dva posljednja stoljeća osmanske vlasti u Bosni, tako da je ovaj rad proširen i pod naslovom *Uređenje bosanskog ejaleta od 1789. do 1878. godine* publiciran 1983. godine kao knjiga u seriji *Posebna izdanja* Orijentalnog instituta. Posebnu pažnju Aličić je posvetio prevođenju i proučavanju primarnih izvora za historiju južnoslavenskih krajeva. Tako je 1985. godine izdao prijevod hercegovačkog deftera pod naslovom *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina iz 1477. godine* koji je opskrbio uvodom, napomenama i registrima, a iste godine je objavio *Turske katastarske popise nekih područja zapadne Srbije – XV i XVI vek* (knj. I, II, III). *Sumarni popis sandžaka Bosna iz 1468/69. godine* objavljen mu je u Mostaru 2008. godine, a *Opširni katastarski popis za oblast Hercegovu iz 1585. godine* (sv. 1-2) objavljen je ove, 2014. godine u izdanju *Dobre knjige* iz Sarajeva. Pored ovih deftera koje je sam preveo, popratio nužnim bilješkama i komentarima i pripremio za štampu, redigirao je i *Opširni popis Kliškog sandžaka iz 1550. godine* koji je preveo Fehim Dž. Spaho. Ovaj veoma značajni defter, koji obuhvata prostor zapadnih krajeva Bosne, Hercegovine i Dalmacije, objavljen je u seriji *Monumenta Turcica Historiam Slavorum Meridionalium Illustrantia* Orijentalnog instituta u Sarajevu, 2007. godine.

Kao što se vidi, svi defteri koje je prevodio i interpretirao Aličić su iz XV i XVI stoljeća. Međutim, većina historijskih studija Ahmeda S. Aličića bavi se, kako je naprijed rečeno, XVIII i XIX stoljećem. Posebnu pažnju svoga dugogodišnjeg naučnoistraživačkog interesovanja Aličić je posvetio borbi za autonomiju Bosne u okviru Osmanskog carstva i, naravno, ulozi koju je u toj borbi imao Husein kapetan Gradašćević. Tako je još 1969. godine objavio rad “Čifluci Husein kapetana Gradašćevića” (*POF XIV-XV/1964-65*, Sarajevo 1969, str. 311-328), potom je izdao prijevod djela *Ahval-i Bosna* Muhameda Emina Isevića koje govori o krizi u Bosni pred ustanak Husein kapetana Gradašćevića (“Manuskript Ahvali Bosna od Muhameda Emina Isevića (poč. XIX v.)”, u *POF 32-33/1982-83*, Sarajevo, 1984, str. 163-198), da bi svoja istraživanja o historiji Bosne u prvoj polovici XIX stoljeća zaokružio doktorskom disertacijom *Pokret za autonomiju Bosne od 1831. do 1832. godine*, koju je odbranio 1996. godine. Disertacija je iste godine objavljena u seriji *Posebna izdanja* Orijentalnog instituta u Sarajevu. Studija je urađena na osnovu prvorazrednih, uglavnom neobjavljenih izvora i smatra se najznačajnijim djelom iz opusa Ahmeda S. Aličića, a osnovna činjenica od

koje je autor krenuo u ovoj studiji je da se pokret za autonomiju pojavio “u vrijeme općeg nacionalnog buđenja” i “u vrijeme kada se završava period klasičnog osmanskog vojničkog timarsko-spahijskog sistema”. To je navelo autora da najprije istraži određene procese u osmanskom, a posebno u bosansko-hercegovačkom društvu prije pojave Pokreta, a potom njegov tok i posljedice. O tome govore i posebna poglavlja u ovoj knjizi: I Struktura društva u Bosni pred pojavu Pokreta za autonomiju, II Društveno političke prilike u Osmanskom Carstvu pred pojavu Pokreta za autonomiju Bosne, III Ukidanje janjičara u Bosni, IV Organizacija Pokreta i oružane borbe između Bošnjaka i sultana, V Proglašenje autonomije – izbor Huseina kapetana za vezira i pašu – karakter vlasti, VI Slom Pokreta i posljedice, VII Pokret za autonomiju Bosne i njegova narodnosna i nacionalna odrednica i VIII Husein kapetan Gradašćević.

Među značajnim radovima dr. Ahmeda S. Aličića svakako treba spomenuti opširni tekst “Bosna i Hercegovina – Razdoblje turske (osmanske) vlasti” u *Enciklopediji Jugoslavije* (Zagreb, 1983), “Hercegovina pod osmanskom vlasti” u knjizi *Hercegovina (fotomonografija)*, (Zagreb, 1981), kao i radove “Privredna i konfesionalna struktura stanovništva u Hercegovini krajem XVI stoljeća” (*POF* 40/1990, Sarajevo 1991, str. 125-192) i “Širenje islama u Hercegovini” (*POF* 41/1991, Sarajevo 1991, str. 67-73).

Brojni su Aličićevi recenzentski i redaktorski radovi od kojih neizostavno treba spomenuti priređivanje za štampu nedovršenog rada dr. Hazima Šabanovića *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima (Bibliografija)*. Ovo djelo je poslije Šabanovićeve smrti, uz dosta truda, redigirao i za štampu pripremio Ahmed S. Aličić. Djelo je objavljeno u Biblioteci Kulturno nasljeđe izdavačke kuće “Svjetlost” (Sarajevo, 1973).

Ahmed S. Aličić je bio istinski vezan za Orijentalni institut pune četiri decenije i svakom uspjehu svojih kolega na naučnom planu radovao se svim srcem. Zato je jako teško doživio stradanje Instituta 17. maja 1992. godine, kada su sve zbirke ove naučne ustanove (arhiv osmanskih dokumenata, bogata zbirka rukopisa i veoma dobro opremljena naučnom i stručnom literaturom biblioteka Orijentalnog instituta) stradale u plamenu. Udarac zadat od agresora bio mu je još teži jer se on u to vrijeme nalazio na mjestu direktora Instituta. Tek poslije rata nastavio je sa istraživačkim radom i, iako narušenog zdravlja, s još većim elanom prionuo na dovršavanje ranije započetih projekata. Vjerovatno mu je u rukopisu ostao i nedovršeni projekt *Stanovništvo Bosne i Hercegovine u vrijeme osmanske vlasti* koji je dugo radio i koji je trebao dati važne odgovore na ovaj historijski period naše zemlje.

Fehim Nametak